

Ez, ez dut nahi

Gabika *abadia*

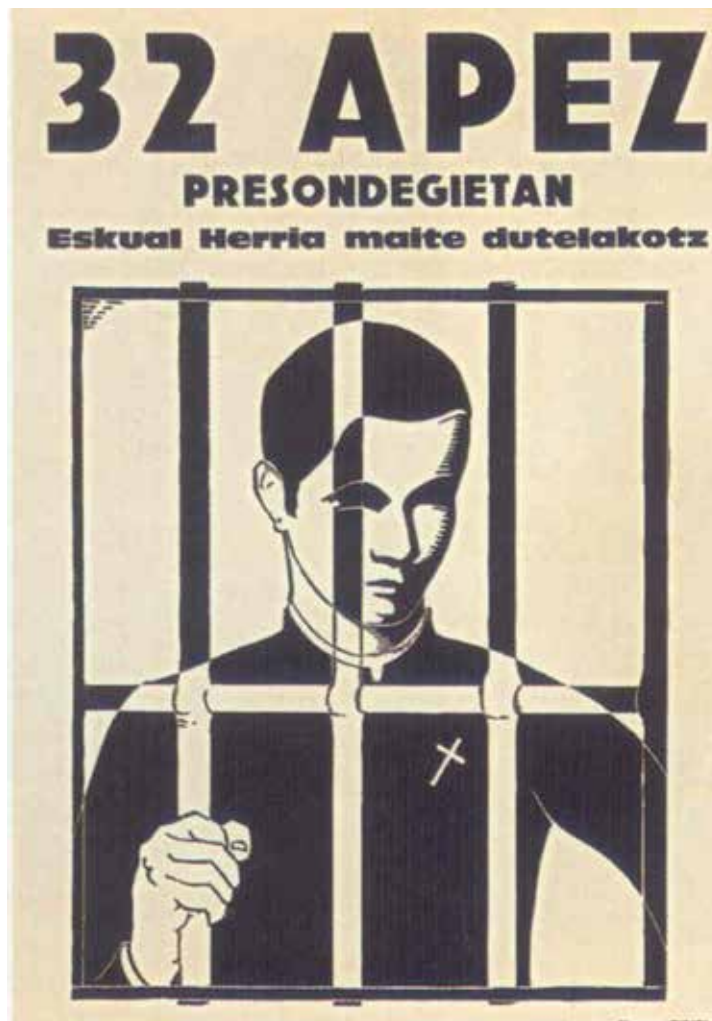
Ibon eta Aitor Iturbe Gabikagogeaskoa

Ez, ez dut nahi, ez, ez, ez,
ez holako zibilizaziorik.
Kaiolaren adarrak ditugu alboan,
eskuindarrek eskua zabaldu juxtuan.
Zigorren indarren menpe tiroak gogoan,
horrela bizitzerik ez dago munduan...

Julen Lekuona

Mende erdi igaro da, gezurra badirudi ere harrez gero 50 bat urte pasa dira. Oraintsu entzun dugu irratian “Ez, ez dut nahi” abestiaren bertsio rockero indartsua. Kantu hau Julen Lekuona abadeak idatzi zuen 1966an Francoren diktadurapean. Urte batzuk beranduago, abade talde batek grabatu zuen GOGOR diskoan Derioko Seminarioa okupatu eta protesta itxialdi sonatu baten ostean. Abade izan arren ez ziren diktadorearen atzaparretatik kanpo geratu eta kartzela berezi batean eman zituzten euren bizitzako urte mordoa. Ezkutuko espetxea, isilpeko kartzela, munduan antzekorik ez zuena, Estatuak eta Elizak elkarlanean eraikitako kartzela, Estatuak atondua eta Elizak bedeinkatua. Zeru-lurren engendroa, apaizak kondenatzeko eta isiltzeko bidea: Zamorako konkordatu-kartzela, abade askoren dimisio apostolikoa lortu arren, misio ebangelikoan eragin menegialagoa izan zuena.

Bada, lekittar bat izan zen Zamorako abade kartzela hau zapaldu zuen lehena; Don Alberto parrokiakoentzat, Gabika abadea abadekide eta lekittar askorentzat, Alberto senide eta lagunentzat. Osaba Alberto edo Tio Alberto ilobontzat. Idealista handia bere hitzetan, ekintzaile nekazina dudarik gabe, eredu askorentzat: Alberto Gabikagojeaskoa Mentxaka. Francoren erregimenarentzat, ordea, abade gorria, errebeldea, zismatikoa, konformagaitza, intsumisioa, separatista, menderagaitza, matxinoa, subertsiboa... *"Badakigu gure hemengo bizitza ekarpena dela, bere txikian, mundu gizatiarrago baten alde borrokan dihardutenentzat; eta honek adorea eta arrazoiak ematen dizkigu aurrera jarraitzeko"* (Alberto, 1973-04-06).

Alberto, Gerra Zibila hasi eta bost hilabetera jaio zen Lekeition, 1936ko abenduaren 26an. Gazterik, hamaika urte zituela joan zen Saturrarango seminariora bost urterako. Jarraian bi urte Gasteizen eta beste bost Derion egin ondoren, hamabi urteko formakuntza zorrotzaren ostean 1960ko ekainaren 23an abadetu zen hogeita hiru urte zituela.

Gerra osteko lehen hamarkada biak garai latzak, goibelak, ilunetan ilunenak izan ziren. Diktadura ankerra, krudela, herratsua eta errukigabea izan zen Gerra Zibila galdu zutenekin, Francorekin bat ez zetozenekin. Disidentzia larritik ordaintzen zen. Eskubide zibil zein politiko gabeko garaia zen: ez zegoen ez adierazpen askatasunik, ez manifestatzeko askatasunik, ez prentsa askatasunik, ez informazio eskubiderik, ez elkartzeko eskubiderik, ez alderdi politikoak eratzeko aukerarik, ez sindikatuak eratzeko aukerarik, euskara debekatuta, Eusko Jaurlaritza atzerrian...den-dena legez kanpoko, disidentzia oro klandestino. Giro benetan itogarria, estua bizi zen Espainian eta Hego Euskal Herrian.

Gerra osteko sasoi haietan, Elizaren gerizapean edo bermepean, Hego EHko abade batzuk Ipar EHN errefuxiatu-rikoko beste batzuen laguntzaz gai izan ziren argitalpentxo klandestino batzuk zabaltzeko. *Euskal Abadeen Taldea (E.A. TALDE)* deitzen ziren eta urte luzez praktikatu zuten erresistentzia mota hau. Era berean, salaketa-dokumentu edo adierazpen ugari argitaratu zituzten tarteka. Kontrainfor-

mazio lan honek Erregimenari min egiten zion baina onartzeko moduko mina, Eliz hierarkiak berak errepresio bigunez kontrolatzen zuena. Frankismoa momenturik gorenean zen, oso zaila da gaur egungo ikuspuntutik ekintza hauen arriskua, ausardia eta balioa neurtzea.

Horrela helduko gara 60ko hamarkadara. Hamarkada haretan hainbat indar norabide berean jarri eta olatu txiki zena tsunami erraldoi bihurtu zen. Euskal Herria lozorrotik esnatu zen eta tsunami honek Alberto bete-betean harrapatu zuen.

EKIN talde kulturala EGIrengandik (Eusko Gaztedi, Euzko Alderdi Jeltzaleko gazteak) urrundu eta ETA (Euzkadi Ta Askatasuna, herri askapenerako erakunde armatua) bihurtu zen. Aberri egunak ospatzen hasi zen gizartea. Langileen aldeko mobilizazioak gero eta ugariagoak ziren, Langilearen Egun ilegalak, gose grebak... Euskarazko Oinarrizko Hezkuntza abiatuko da Ikastolen eskutik, nagusien alfabetatze kanpaina ere abiatu da Euskaltzaindiaren baitan. EZ DOK AMAIRU talde kultural zabal eta oparoaren gerizapean Euskal Kantagintza Berria ere sortu da. Hamarkada amaierarako euskal argitaletxeen *booma* daukagu. Ikasleak antolatzen eta manifestatzen hasi ziren. Goi Elizari dagokionez, Vatikanoko II. kontzilioan jarrera aldaketa ikusten da, herrien eskubideen eta pertsonen duintasunaren aldekoak. Gurean ere, haizea popoaren, abade belaunal-

di berri bat dator herriarekin engaiatua, herriarekin eta herriarentzat lan egingo duena. Horren adibide argia da 1961ean EHko kristau komunitateetan Herri Gaztedi ekimena sortu izana. Gazteak hezteko modu berritzailea zen, euskara ardatz zuena, elkar lanean eta modu asanblearioan antolatzen zena. Behetik gorako antolakuntza zuen eta talde ekintza eta gizarte ekintza zituen oinarri. Gabika ere ibili zen Herri Gaztediko talde batekin elkar lanean, jarraian ikusiko dugun moduan.

Tsunami honen aurrean, Erregimen frankistaren erantzuna betikoa izan zen; errepresio bortitz eta indiskriminatua. Salbuespen egoerak, atxilotuak, kolpatuak, torturatuak, sasiepaituak, kondenatuak, kartzelaratuak, tirokatuak eta hilak nonahi eta zenbanahi. Erbesterratuak eta exiliatuak ere beste horrenbeste. Francoren bake beltzak bazeramatzan 25 urte indarrean 1964an.

Ajuje-ri Kurik!

2018ko apirila

Ajuje (jota biak lekittarren moduan ahoskatuta) Ajuria da, Lekitto Lekeitio den legez. Lau auzune nagusitan bananduriko herritxo polit-polita da Ajuria, gaur egun Muxika udalekoa.

Haraxe bidai ninduten ni abade 1960an apaiz egin nitzenean eta nire destino bakarra izan zen, harik eta 1969an Zamorako kartzelara eraman ninduten arte. Orduan berrehun biztanle inguru zituen eta udalez lbarruri zen.

Asko eman zidaten niri ajujarrek (ajuriarrek), ostatu baino gehiago familia berri izan nuen Etxebarrieta baseritik hasita. Neure euskara lekittarra aberastu zidaten, nire atzetik etortzen ziren politziak jasan behar izan zituzten; auzolanean jokatzeko aukera izan genuen herri-txoko bat sortuz, lehenengo telebista denon artean ekarriz, elizarako bankuak... taldean jokatzeko ikasiz, bidaiak elkarrekin eginez.

Baina, gainera, askatasun handia izan nuen Herri Gaztedin Bizkaia guztian zehar eta Gipuzkoan ere lan egiteko, lbarrurin zegoen nire abade-lagun Txomin Artetxe euskaldun sutsu eta lagun minarekin jarduteko eta artikulatu honetan agertzen diren ekintzetan parte hartzeko.

Horrez gain, beharbada ekarpenik handiena Ajuriako andrazko eta gizonezkoek euren izaeragaz egin zidatena izan zen, jende zintzo, argi, lagun on eta alai hark estainia. Batez ere emakumeek bizitzari aurre egiteko erakusten zuten ganorak, gaitasunak, sortzen zidan eraginik handiena: etxean eta kanpoan lanean gogor, familia guztiaren ardura —handiegia nonbait— hartuta. Kategoria handiko jendea benetan.

Nik, nola ez, kurik eginez, neure poza agertu nahi diet ajuriar guztiei, bederatzi urtez euren artean bizitzeko sortea izan dudalako. Eta adiskidetasun eta karinorik handienaz diotset: urtero legez datozen Sanjuanetako herri-bazkarira arte.

Beti lagun

Alberto

Hamabi urte eta egun bat, 1964-1976

1964ko azaroa: Sermoia

1965eko maiatza: Kondena (6 hilabete eta 10.000 pta-ko isuna)

1968ko ekainak 5: Dueñasko kartzela (hile eta erdi)

* 1968ko uztailak 22: Zamorako kartzela konkordatorioa estreinatu (hile eta erdi)

1968ko azaroak 4: itxialdia Derioko Seminarioan

1969ko maiatzak 30: gose-greba Bilboko Gotzaindegian

1969ko ekainak 11: Kondena (12 urte eta egun bat)

1969ko ekaina: Zamorako kartzelara preso

1971ko urriak 13: Zamorako kartzelako tunela

1971ko urriak 17?: Cartagenako kartzelara zigortuta (hile bi inguru)

1971ko abendua: Zamorako kartzela bueltatu

1973ko azaroak 6: mutina (traganarrua)

1973ko abendua: 75 eguneko ziegaldia

1974ko maiatzak 28: Aita hil berritan bisita Lekeitiora

1975eko azaroak 20: Franco hil

1976ko martxoak 1: Gabika askatu (Amnistia legea)

1976ko martxoak 24: Zamorako kartzela konkordatorioa zarratu

Irudia: Freepik

* "Mañana se cumplen 4 años de la inauguración de esta cárcel destinada a curas, pues el 22 de Julio de 1968 entraba sin protocolos a inaugurarla; desde entonces son 52 los sacerdotes que han pasado por aquí, algunos de ellos repetidas veces".
Alberto Gabika, 1972-07-21

Akabo bakea

Egoera aztoratu hartan, 1964ko udazken hasieran Ajuriatik hurbil dagoen Muxikan, Areatzako eskola hankaz gora agertu zen: Francoren erretratua desagertuta, bandera espainolaren ordez ikurrina, Frankoren aurkako pintadak, ETaren aldekoak... Guardia zibilak Gabikaren taldeko, Herri Gaztediko sei mutil eta Balendin Enbeita bertsolaria atxilotu zituen. Galdeketetan gazte bi torturatu eta Balendin zaplastadaka tratatu zuten. Azaroaren batean, momentuko egoera eta gertaera hauen aurrean zuten iritzia eman zuten Alberto Gabiak sermoi batean; bertan Guardia Zibilaren, agintarien eta herritarren jarraera ere aztertzen zituen. Sermoiak euskaraz irakurri zuten arren santiamen batean hiru hizkuntzatan argitaratu zen; euskaraz, gazteleraz eta frantsesez. Gotzainaren

baimenez, Madrileko Tribunal de Orden Publiko-k, T.O.P.ek epaitu zuen abade lekitarra 1965eko maiatzaren 13an. Egun horretan madrildarrek sekula ikusi gabeko marea beltza ikusi zuten Justizia Jauregiaren aurrean, 300etik gora sotana beltz non eta Madrilen, Espainiaren bihotzean.

I. KONDNA

Prekauzioz, astebete atzeratu zuten epaiketa eta hona kondena: 6 hileko kartzela-zigorra eta 10.000 pta-ko isuna, legez kanpoko propaganda delituarengatik. Espainiako hedabideek gutxietsi eta izkutatu egin zuten bidegabekeria hau, baina atzerriko hedabideetan oihartzun handia izan zuten. Dena dela, epai horren kontrako helegiteek hiru urteko bide luzea egin zuten.

HILTZAILA BAT BEZELA

Hiltzaile bat bezela
hemen naramate
bi eskuak loturik
mundutik aparte
Errurik ez dutela
azaldu nahi nuke
egia nahi dunantzat
emana dut merke

Julen Lekuona, 1966 urtarrila

Julen Lekuonak
Alberto Gabikari eskainitako
abestia

Apaiak lagunak, Patxi Bilbao Gernikako epaitegira deitzean, 1967an: Pedro Berrioategortua, Txomin Artebe, Martin Orbe, Alberto Gabika, Ander Manterola, Jon Onaindia, Agustin Idoiaga, Jose Luis Jauregi, Emilio Kortabarría, besteak beste.

Garaiko egunkari batean aurkitutako argazkia. Emilio Kortabarría barik Emilio Kortabartarte lekeitiarra da agertzen dena. (Akerrak adarrak okerrak ditu).

Hona sermoiaren ataltxo bat...

Gernikako Guardia Zibila:

Euren eskubideaz baliatuta, itaunketa egiteko deitu deutsee batzueri, euren artean 16 eta 17 urteko sei gazteri eta gizon heldu bateri. Itaunketan gazteetarik bi torturatu egin ditue eta gizon helduari aurpegiko bat emon deutsoe. Ez dabe egiaztatu errudun direla.

Ekintza hori ez da gizakieri jagokena, gutxiago agintari bateri; izengabekoa da agintari katoliko batengan. Ekintza horrek infragizakitza hartzen ditu gure gizasemeak. Gizakia (gizaki oro) kreazioko errege eta Jaungoikoaren seme edo alaba dala uste dogun guztiok beharturik gagoz holako injustizia baten kontra gogor protestatzeraz.

Zoritzarrez, ez da ezagutzen dogun kasu bakarra. Euskal Herriko komisarietan sarri torturatzen da azken urteotan. Bost edo sei poliziren artean hartu eta torturatu egiten dituzte gure gazteak eta helduak. Torturatzen dabilten bitartean, torturatuen sendiak, herria, gurasoak eta maiteen dituztenak iraintzen ditue barbarik itsusienekin.

Hori ez da zilegi, eskubide ororen kontra dago hori; giza eskubideen kontrakoa da.

Holako injustiziaren aurrean protestatzen ez dabenak ez dauko giza sentimenturik, eta holako jokaera toleratzen daben kristauak ez dau ulertu Kristok mundu hone-tan euki eban eginkizuna.

2º. Eskola dagon inguruko agintariak.

Ezelako motiborik barik uste dabe jazotakoa abade batengandik eta bere inguruan egiten diren batzarretatik sortu dela (susermorik egon ez dadin, abade hori neu naz. Eta batzarrek Areatzako gazteekin neuk egiten ditudanak dira).

Gazteori itaundu eta euretako batzuk torturatu be egin eta gero, ez dabe errurik aurkitu abade horregaz (nigaz) batzen direnengan.

Halan be, herri honetako agintariak (batzuk) presioa egiten dabiz batzarrok amaitu daitezcan.

Zer esan horrerri buruz?

...os vizeainos, ...tariamente en ...o diocesano ... el seminario ... de Indas ... y suspensas de ...

OS CURAS «REBELDES» curas, castigados
EXPLICAN SU POSTURA rebeldía (NO PODRAN EJERCER COMO SACERDOTES)

OS SACERDOTES EN CERRADOS

PERSISTEN EN SU ACTITUD

FONDO POLITICO Y TUFO CISMATICO

ADOLFO LOS DES

VASCOS SIGUEN EN DERIO

EL NUNCIO CONDENA SU ACTITUD

PLAZA ISRAELI PARA

ALDIA SE E A LOS RISTAS

BOYINGO, MENTU A UNAS FALA

Radical proclama anarquista de LOS CURAS PROBLEMATICOS VASCOS

BILBAO

• Piden un obispo electo democráticamente por todo el pueblo
 • ESPERAN RESPUESTA DEL PAPA
 • «Entre tanto, perma- neceremos en Derio»

Por qué nos hemos encerrado voluntariamente

Los "curas rebeldes" de Bilbao explican su postura, que es claramente separatista, dirigida hacia el campo de batalla pastoral

LA CARTA DE LOS «CURAS REBELDES» A PABLO VI

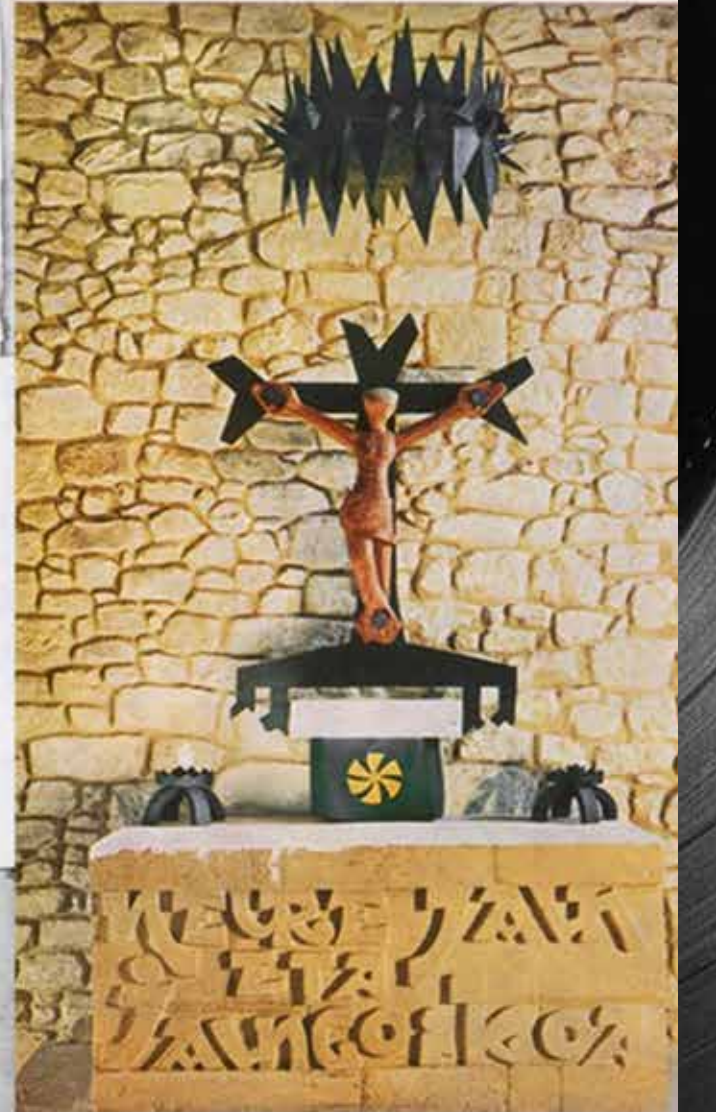
UNA SEMANA

«CURAS SIGUEN EN DERIO»

EL NUNCIO CONDENA SU ACTITUD

GO-GOR

AGORILA

Belaunaldi eta jarrera aldaketa ikusten zen euskal klero abertzalearen baitan. Erreleboa ote? Haustura ote?

Gerra zibila hasi zenetik 30 urte igaroak ziren eta abade askok ez zuten gerra zuzenean bizi izan, bai ordea, gerraondoa. Ordura arte diktadura osoa klandestinitatean lan egin eta borrokatu zuen apaiz taldeak, Euzko-Apaiz Taldeak (E.A. TALDE) ez zituen onetsiko abade gazteek protesta egiteko proposatzen zituzten metodo berriak: gose grebak, itxialdiak, eliza itxierak jaiegunetan, eserialdiak... Diktaduraren lehen zatian euskal klero abertzalea EAJren ildokoa bazen, bigarren zatian ezkerrekoagoa zen apaiz belau-naldi berria agertu zen. Ematen du Bizkaiaik Gipuzkoaren erreleboa hartu zuela. Abade gazteak indartsu zetozen eta GOGOR taldea sortuko zuten laster, Gogorkeriaren aurka gogortasuna lemapean. Talde hau Bizkaialdean sortu zen ezkerreko abade langile eta abade abertzaleen elkarlanari esker. Ordu arteko kontrainfomazio eta adierazpen-dokumentuen erresistentzia metodoari ekinbide berriak gehituko zaizkio. Aurrerantzean ekintza batzuetan bat egin zuten talde biek eta beste batzuetan ez.

ELIZA POBREA

Eliza pobrea, Eliza pobrea
danontzat hobea
moztu kardenalen arropak
moztu torre luze zorrotzak
moztu obispo kotxe luzeak

Julen Lekuona (1966)

I. Kartzelaldia

Dueñas eta...

Halako batean, 1968ko ekainean, gotzainaren baimenez, Gernikako Kultur-etxean atxilotu eta arrastaka eraman zuten Gabika Dueñaseko Trapako monjeen komentura kondena betetzera. Erregimenak eta Elizak sinatutako konkordatoaren arabera, abadeek ez zituzten zigorrak kartzelatan bete behar, elizako egoitzetan baizik. Trapako monasterioan bete zuen kondena erdia. Han zegoela, bisitaz gainezka ibili zen; lagunak, herrikoak, espainiako apaizak, jakin-minak eramanak, autobuskadak... "Gogorra zan e... monta eben kartzelara baina kartzela be konkordatoria, konkordataria, osea-ke, bijak bat egindda, da zegaitxik? Ba herria etorten zalako, jente pilua etorten zalako, etorten jatezen Valladolidtik baina ikusten e, eta berba egitten neugaz falangistak... nik danak esplikatzen neutsen... ni honetan da honegaitxik eta honegaitxik nago hemen... hainbeste jende hara, klaro beste kartzelatarra ta ezin zan juan, ez da oingo moduan oin e gehijago edo gitxiago kontrolata, baina oin jun leike, han ez euan juterik." (Alberto, 2016-12-24). Bisiten kontu hau kontrolaezina eta eskandalagarria zenez abade-kartzela konkordatorioa zabaltzea erabaki zuen Erregimenak Elizaren oniritziz, eta horretarako Zamorako Kartzela Probintzian egokitu zuten txoko bat.

Xabier Amurizak esaten zuen legez, Julio Iglesias baino famatuagoa egin zen Alberto!

Zamora 1968

Eta halantxerik, 1968-07-22an, Otsagiko Txikitoren, parkatu, Gurdipe Gotzainaren baimen idatziaz noski, Zamorako apaiz kartzela inauguratu eta kondenen bigarren erdia hantxe bete zuen Gabika abadeak. Hotela estreinatzeko ohorea berea izan bazen ere, biharamonean bertan Martuteneko kartzelatik Juan Mari Zulaika eta Felipe Izagirre apaiz langileak eraman zituzten Zamorara, lekittarrari konpainia egitera. Donejakue urtea zela eta kondena murrizturik, 1968ko irailaren 08an irten zen kartzelatik Xabier Amurizarekin batera.

Derioko seminarioko itxialdia

Biek ala biek opor laburrak izango zituzten. Irten eta hilabetera, azaroaren 4an, arratsaldeko lauretan eta 1.000 pta-rekin patrikan, **4, 4, 1.000** operazioan parte hartu zuten. Batetik irten eta bestean sartu. Hirurogei bat abade Derioko Seminarioan sartu ziren azaroaren 4an eta 25 egunez han izan ziren itxita, gau eta egun poliziak inguratuz. Nahiz eta Erregimenaren menpeko prentsa gutxiesten eta iraintzen ahalegindu, Radio Pirenaica eta Radio Parisek albistea eman zutenean euforia eta garaipen sentipena izugarria izan zen abade taldean. Hogeita bost egun hauetan euren ekintzaren xede eta arrazoen berri emateko hainbat hitzaldi eman zituzten nonahi apaiz gotortuek, Madrilen bertan ere bai. EHko egoeraren berri ematen zuten gutun bat idatzi eta ordezkaritza bat bidali zuten Vatikanora Pablo VI.a Aita Santuari dokumentua eskuan ematera, baina gorentasunak hartu ez zituenenez, beste bide batetik igorri zioten agiria. Oraingo gutun honetan EHren eskubide kolektiboak ia oharkabean azaltzen dira, ez ordea, *Euskal Erriko Langillearen*, E.E.L.ren egoera kaxkarra, eta sistema politikoak Elizako egituretan zuten esku hartzea. Horren aurrean eliza pobre, dinamiko, libre eta indijena aldarrikatzen da batetik eta herriak aukeraturiko

gotzain batzorde berri bat, bestetik. Itxialdia amaituta, famatua egin zen Gogor disko klandestino grabatu zuten abadeek, meza haietan kantatzen eta errezatzen zituzten testuekin. Agorrila disketxeak argitaratu zuten Ipar EHn.

Egoera tenkatuz zihoan eta 1969a urterik bortitzenetakoa izan zen. Gipuzkoako salbuespen egoera Estatu osora zabaldu zuten Erregimenak urtarrilaren 24an, otsailean 35.000 langile ziren greban Sindikatuen Legearen kontra Bizkaia eta Gipuzkoan, kaleetan manifestaldiak ziren ETAko presoan alde, apirilaren 8ko Aberri Eguna ere istiluz bete izan zen. Apirilaren 9an eta 11n poliziak ETAko kupulakoak atxilotu ditu eta Jon Etxabe abadea ere tartean da. Mikel Zuazabeitia abadeak bertatik bertara ikusi ahal izan zituen Jonek eta beste hiruk behintzat jasandako tortura basatiak. Maiatzaren 9an eraman zuten Jon Zamorako presondegira beste zazpi eliz-gizonekin batera. Ondorengo hileetan errepresioak goia jo zuten: ehundaka atxilotu, torturatuak, ihes egin beharrak...

Bilboko gotzaindegiko gose-greba

Ordurako nazkatuz, 1969ko maiatzaren 30ean abade boskote bat, Bilboko Gotzaindegiko sotoko gela txiki batera sartu zen gose greba egiteko asmoz. Aurreko urtean ere egoitza ho-

netan itxialdi bi egin zituzten hainbat abadek. Oraingoan, ekintzan parte hartu nahi baina ezinik geratu ziren abade asko eta asko. Ekintza honekin batera, torturen eta salbuespen egoeraren aurkako agiri labur baina gordin bat zabaldu zuten. Cirarda Administrari apostolikoari itxialdian egindako bisita baten esanak: "*Txo, gu zeuk egin bihar zenduna egitten gagoz hamen, herri guztija jota ta apurtuta dao eta isil-isilik zagoz da geu goiaz horixe esaten, hau da, ley de bandidaje y terrorismo Estaduari aplika bihar jako. Horixe bakarrik esaten gendun: jentiari barrik, apurtuta dagon jentiari barrik, estaduari aplikatu bihar jako*" (Alberto, 2016-12-24). Hirugarren egunean polizia gotzaindegian sartu eta Indautxuko komisariara eraman zituen bostak, eta han eduki zituzten 72 orduz, torturatu gabe egia esan. Handik Basauriko kartzelara eraman zituzten eta hamar bat egunen buruan gerra kontseilua izan zuten Burgosen, abokatuek defentsa prestatzeko astirik gabe.

II. KONDNA

Erregimen frankistak ezin zuten jasan ez itxialdia ez idatziak salatzen zuten guztia. Euskal klero errebelde eta separatistaren mamua ixildu, desagertarazi behar zuten lehenbailehen. Sententziaren arabera, bost abadeek elkarlanean idatzi bat egin eta zabaldu zuten, eta idatzi horretan Gobernu, Ejerzito eta Agintarien Erakundeen kontrako albiste faltsu eta iraultzaileak jaulkitzen zituzten, zertarako eta espainiarren elkarbizitza baketsua eta Aberriaren Batasuna –ondare historiko besterezina– asaldatzeko... Zer egotziko eta... ohorearen aurkako irainak edo legez kanpoko propaganda? Ez horixe! Matxinada militarra egotzi zieten! 1969ko ekainaren 11an Burgosen bildutako Ohiko Gerra Kontseiluak, 66/69 epaiketa sumarisimoaren bidez; Alberto Gabikagojeaskoa eta Josu Naberanentzat hamabina urteko kartzela kondena, eta Nikola Telleria, Julen Kalzada eta Xabier Amurizarentzat hamarnakoak ezarri zizkien. Luzaro egongo zen boskotea zulo barruan! Etakide izatea egotzita, eurekin batera egon zen Jon Etxabe abadea ere, 50 urteko kondena pean.

Ez zaio falta umorerik Kaltzadari hurrengoak esateko: "*Jesu kristo hiru egun kanposantuan egonda Zerura joan zen; gu oster, hiru egun jan gabe egon eta Zamorako infernura. Eta epaiari buruz zera: "Frankoren armadako militarren ustez, hori errebelamendu militar argia izan zen eta, errebelamendu militarretan inork jakite-kotan, Frankok eta bere militarrek zekiten".*

ALBERTO GABICAGOJEASCOA MENCHACA nacido el 26 de diciembre de 1936, hijo de José y de Primitiva, soltero, prebitero, natural de Lequeitio (Bilbao) y vecino de Múgica (Bilbao), con instrucción, actualmente ejerciendo sus funciones sacerdotales en la localidad ultimamente (sic) citada, como Párroco en Ajuria, con antecedentes penales, figurando con tal caracter una condena del Tribunal de Orden Público de seis meses y un día de Prisión y diez mil pesetas de multa como autor de un delito de propaganda ilegal, de mala conducta social (informada en autos), habiendo sido sancionado por el Gobernador Civil de Bilbao por manifestarse contra el Orden establecido... se reunieron en la Casa de Ejercicios de Begoña con el propósito y resolución, que llevaron a la practica, de redactar y confeccionar una declaración escrita o manifiesto, cuyo texto -en castellano y vascuence- elaboraron conjuntamente...

SACERDOTES VASCOS EN "HUELGA DE HAMBRE"

Un Grupo de Sacerdotes inicia una "huelga de hambre" consciente de que al encerrarse para ello crean una nueva situación de incomodidad, que sólo podrá ser aceptada si se llega a comprender el dolor y la angustia que sufre nuestro Pueblo. Su huelga de hambre quiere ser un grito de protesta y lucha a favor de los oprimidos de nuestro pueblo. Quiere ser un complemento a la voz de la Jerarquía.

1. Los derechos humanos mas (sic) elementales siguen siendo conculcados. Los ciudadanos perseguidos, detenidos, torturados, se ven obligados a huir o son encarcelados indefinidamente y condenados, al fin, por unos Tribunales entregados a los intereses del Régimen vigente.
2. A raiz de los conflictos laborales de Altos Hornos de Vizcaya...
3. Somos testigos de como la "busqueda y captura del hombre" se ha recrudecido de forma alarmante...
4. El Regimen vigente realiza hoy un nuevo crimen sirviendose de unos Tribunales Militares quienes, en virtud de la ley de "Terrorismo y Bandidaje" pueden imponer facilmente (sic) ondenas elevadas e incluso la pena capital.
5. A los acusados se les niega muchas veces la posibilidad de entrevistarse con los abogados defensores...
6. Nuestros pueblos, fábricas, iglesias, lugares de reunión y diversión, sufren la presencia de infinidad de chivatos...
7. La TVE, prensa, radio, y demás medios de información tergiversan sistemáticamente estos hechos...

Por todas estas razones nuestro pueblo vive bajo el imperio (sic) de un auténtico TERRORISMO... De aquí que el mismo pueblo es quien tiene sobrados motivos para aplicar al Estado actual la Ley de "Bandidaje y Terrorismo"... La transcripción anterior, en cuanto al relato, es falso en su contenido, tergiversando (sic) en su exposición, tendencioso en la forma y subversivo en la finalidad, ya que está, en su contexto y redacción, claramente dirigido a promover la rebeldia (sic) contra las Instituciones... y tendende (sic) a desprestigiar a los organos (sic) del Estado, subvertir la paz social, así como incitar y promover acciones directas y violentas contra la unidad de la Patria, estimulando el separatista (sic) y la desmembración de la nación... Siguiendo con este propósito de conseguir grán (sic) audiencia y notoriedad para su potesta... el día treinta de mayo del presente año se encerraron en las Oficinas del Palacio Episcopalo de Bilbao en Huelga de Hambre" para de esa forma... obtener y buscar una difusión del escrito antes mencionado.

FALLAMOS Que debemos condenar y condenamos a los procesados clérigos DON JESUS NAVERAN NAVERAN Y DON ALBERTO GABICAGOJEASCOA MENCHACA, como autores responsables del calificado delito consumado de Rebelión Militar del Artículo 2º del Decreto de 21 de Septiembre de 1960 en relación con el parrafo 5º del Artículo 186 y artículo 290, ambos del Código de Justicia Militar, sin la concurrencia de circunstancias calificativas, a sendas penas de DOCE AÑOS Y UN DÍA DE RECLUSIÓN, con la accesoria de inhabilitación especial por el tiempo de la condena...

Sententziaren laburpena.

EUSKAL HERRITIK APARTE

Xabier Amuriza, 1970

1 Euskal Herritik aparte
mila legoa bitarte
esku ta hanka loturik preso
Zamoran naukate
Pentsaturik zenbat urte
behar dogun hemen bete
pazientzia hartu beharko libre itzi arte

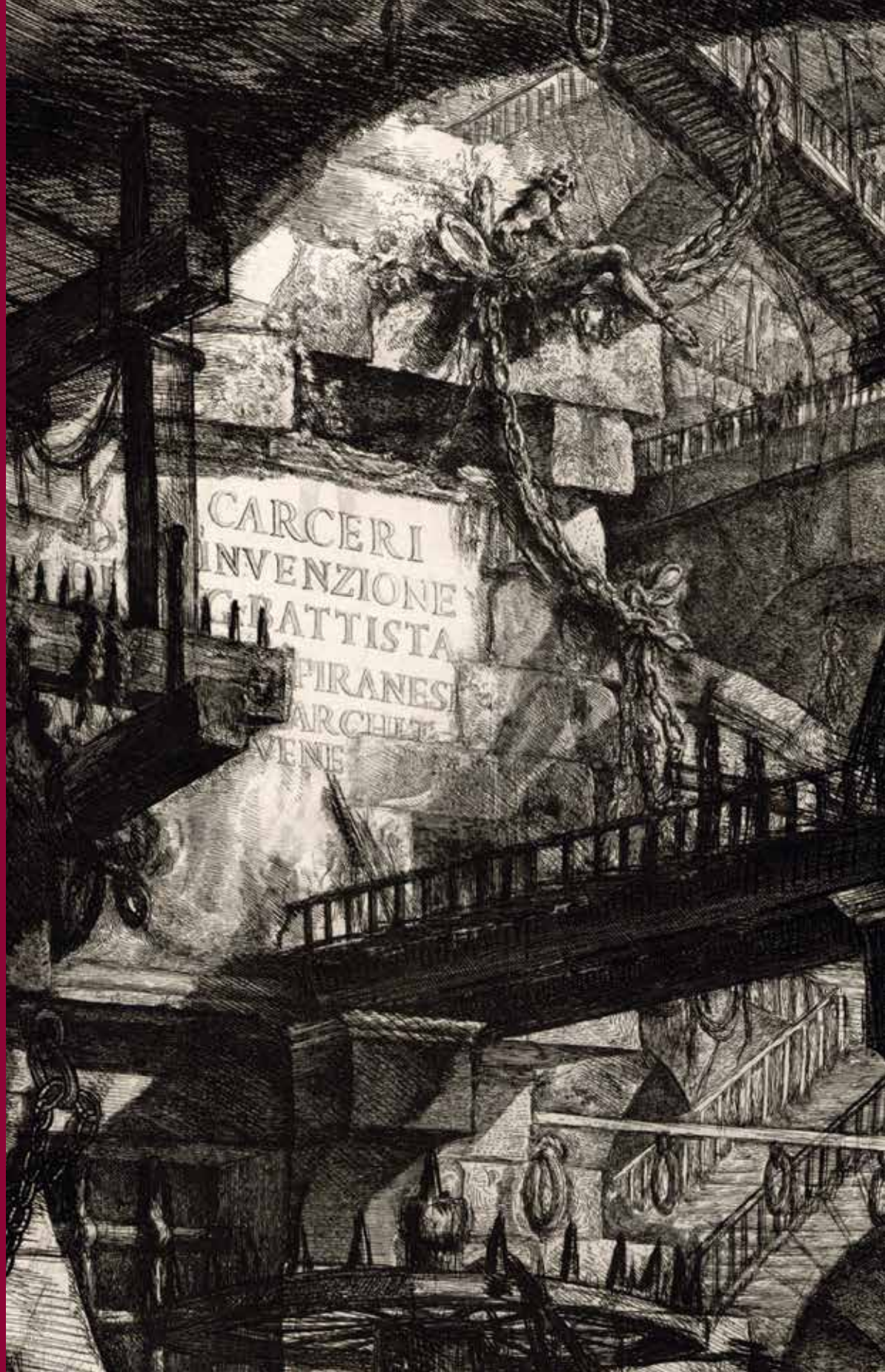
2 Nahizta kriminal ez izan
kaiola-txorien gisan
bost gizon handi kolpera preso
sartu ginduezan
Baina zergaitik izan zan
nahi neuke poliki esan
inozentzian bizi diranak
itzartu daitezkan

3 Maiatzeko egun batez
hogeita hamar hain subertez
gose greba bat hasi genduan
geure borondatez
Goitik laguntzarik batez
guztia zan geure kaltez
obispo ta apaiz kolko-haundiak
lasai bizi beitez

14 Heldu ginan Zamorara
inpernu-zulo hontara
Jainkorik bada dagon lekutik
gaizala anpara
Urte batzuen bolara
gu hemen izango gara
bien bitarte Euskal Herria
askatzen ez bada

15 Pilatos eta Herodes
izan dira gure juez
Anas ta Kaifas ere oraingoan
kontsola daitekez
Hala ere gure partez
lasai gagoz eta bakez
askatasuna kendu deuskue
baina umorerik ez

16 Horra amaitu baino lehen
bost apaizok nortzuk ginen
bat da Gabika hurren Kaltzada
Naberran ondoren
Amuriza da laugarren
nor falta ete da hemen
guztion buru Nikola jarri
behar neban goren

II. Kartzelaldia Zamora 1969-1976

Bigarren kondena hau bidegabea, neurrigabea, zentzubakoa eta lotsagarria zen baina, eredugarria, beldurgarria izan behar zuen eraginkorra izateko. Oraingoan ez zegoen errekurtsotarako aukerarik, BARRURA! Burgoseko Gerra Kontseilutik Zamorako presondegiara zuzenean, kopla barik.

Zamorako apaiz-kartzelako trafikoa izugarria izan zen 60. hamarkada amaieran. Denetarik egon zen kartzelan; euskaldunak eta euskaldunak ez ziren abadeak, kondena monasterioetan betetzea onartu zutenak eta ez zutenak, taldeka antolatutako zirenak eta aparte geratu zirenak, delito komunengatik kondenatutako abadeak, kondena laburrak zituztenak, kondena luzeak zituztenak... Martin Orbek dioenez: "Kartzela hartatik igarotako apaiz eta fraideak 53 izan ziren. Horietatik 40 euskaldunak: 31 bizkaitarrak eta 9 gipuzkoarrak". Abade euskaldunen kasuan, pekatuak ohikoak honakook ziren: elizetan bandera espainola kendu edo estaltzea, elizetan espainiar ereserkia ez jotzea, torturak salatzea sermoi edota idatzietan, etakide hildakoen arimen aldeko elizkizunak egitea, langileen protestetan parte hartzea, aberri egunetan parte hartzea, kili-kili aldizkaria edukitzea, delitu hauengatik jarritako isunak ez ordaintzea... Hamarkada berriarekin trafikoa urrituz joan zen baina han jarraitu zuten kondena luzeak zituztenak; gotzaindegiko grebako boskotea eta Jon Etxabe.

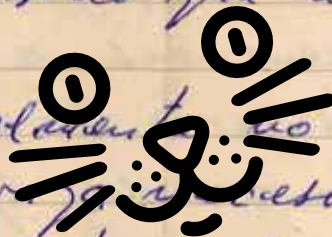
Zamora 22 de agosto de 1969

Queridos aita y hermanos:

Espero habréis recibido la carta que os he escrito en la pasada. A Dios le escribí el día 10 y espero que continúe hasta ahora.

Como os podéis suponer aquí no suceden cosas buenas, aunque ya nos busquemos maneras de variación; un día porque es el cumpleaños de un compañero, otro porque son las fiestas de alguno de nuestros pueblos. Entre cosas buenas...

Zapran zagoze! Kartzelara eta kartzelatik bialdu zirian kartak eta postalak dira erabiliko dirazenak, historia-lariak esaten daben modura, lehen iturriak Ez dot sekula aittu hainbesteko miresmena, baina eurretatik edan bihar ei da. Sikieran Maritxu ta Bartolon itturriko ardautxu zuria izango balitz... Izan kontuan erderaz idatzi ziriara, zer erremedio Francon denporetan!, baina guk gehienak euskeratu egin doguzela. Erabili doguz hurrengo liburuak be: elkarlanian egindako "Zamorako apaiz kartzela", Jon Etxaberen "Zamorako landan" eta Julen Kaltzadaren "Umezurtzen aberria".

BERTSO BERRIAK
HORMA ZAHARREI JARRIAK
Xabier Amuriza, 1972

1 Bertso berri batzuek behar ditu jarri entzumenik dutenen entretengarri Katez loturik preso gaituzte ekarri kantuz azalduko dut espetxeko berri inozentzian inor ez dadin etorri

2 Espainian behera han dago Zamora basamortu hoberik nonbait izango da Ez mendi ez itsaso ez belar ez lora hementxe bizi behar hainbeste denbora hain maite dugun Euskal Herritik kanpora

3 Etxetzar bat hemen da itxuraz bikaina goralduko nukena gorroto dut baina Erdia zementu 'ta erdia burdina gizonak piztitzeko apropos egina hobe zen ifernura erori bagina

9 Sabela hutsik eta loturik mingaina goitik behera zigorra txakurrak baigina. Hau da gertatu zaigun espetxe zikina oraindik burutik sano gaude baina badira motiboak zoratzeko aina

11 Lotsagarri da baina sinestu hau jaunak ate gabe ditugu hemengo komunak Testigu gabe hortan ohiturik ginanak agiriz egin behar ezkutuko lanak erakutsi ditugu dokumentu danak

12 Deskoiduz inork ezer egitera oker kalabozo batean sartzen dute laster Hantxe hainbeste aste nahiz 'ta barruak leher ez ohe ta ez aulki ez mahai 'ta ez ezer arratoiak hobeto daude mila bider

13 Bisita egunak ere begira zer dian amakin egin behar erdara garbiant Gainera burdinazko bi sare erdian eta alkahuete bat albotik goardian burduntzi bat sartuko nioke ipurdian

16 Obispoak gurekin ondo egon nahiez noizbehin etortzen dira baina gu joan ez la nazka gaituzte hainbeste folkloze hobe hurren ontzian astronauten orde z ilargira botako balituzte trabes

17 Konkordatu zikin bat hartuz atxakitzat militarren eskuan elizako giltzak Obispo jaunok horri eusten gauza handitzat gaiztoak ez badira tontoak bai behintzat edo biak batera hobeto deritza

Negarrak eta...

Kanpoeder-zikinestali jaioa zen Eliza. Jendaurreko itxura izugarri zaintzen zuten eta apaizen bisita eta traslado guztiak kotxe izugarri eder eta garestietan egiten zituzten bitartean, baldintza negargarrietan biziraun behar izan zuten abadeek espetxe barruan. Jon Etxaberen hitzetan: *"Gizakia deuseztazeko asmakizuna da kartzela, zurikeria ofizial guztien gaindi: desgisatze egitura du, fisikoki ere, birgizarteratze filosofiaz apaindurik."* Zamorako Kartzela Probintzian egokitu zieten txoko berezi eta berezi bat abade makurgaitzei. Intimitate apurrena ere ez zuten; komun eta dutxa irekiak zituzten, gela handi bat zen denen logela, 20x10m-ko patio ziztrina hankak luzatzeko eta kirola egiteko. Logelak patiora ematen zuen eta burdin sarea bakarrik zueenez, mutur-muturreko tenperaturak sufritu behar izaten zituzten; neguan zeropeko hotza eta udan infernuko sua. Argia biztuta lo egin behar izaten zuten, dutxa bakarra astean, bizarra egiteko aukera astean bitan tresnak eskatuaz, ilea moztu hilean behin edo, janari txarra, osasun zerbitzu negargarria, kartzelarien presentzia ia etengabea, katxeoak edozein ordutan, miaketak ere bai, ukazioak eta debekuak eguneroko ogi...

Kartzelako egoera suntsitzaileari aurre egiteko abadeek talde kohesionatua egitea lortu zuten; diru kutxa komuna eratu eta eguneroko errutinak sortu zituzten; mus, partxis, ping-pong, beso-pilota partida eta leihaketak, preso berriei harrera protokoloak, urtebetez egunak ospatzeko jarduerak e.a. *"Hemen elkarri izugarri laguntzen jarraitzen dugu... Liburuak denonak dira, dirua ere bai. Gogor lan egiten ari gara."* (Alberto, 1969-01). Gainera denbora bazutenez, elkarlan eta banakako lan eta ikasketa ugari egin zuten. Hona hemen Gabikak gutunetan aitortutako batzuk: *"Ingelesarekin tinko jarraitzen dut"* (Alberto, 1970-02-21), *"... kitarra jotzen ere jarraitzen dut... Ekonomia ikasten ari gara taldean eta euskarako lan batzuk ere egiten ditugu."* (Alberto, 1973-02-24). Elkarlanean, besteak beste, aipagarriak dira euskararen ezagupen eta ikerkuntzan egindako lan bikainak Amuriza maisuaren gidaritzapean: ikastaroak, itzulpenak, hizkuntzalaritza lanak...

Jainkoarekikoak ere euren erara egin zituzten. Kartzelako kapilauarekin eta kapera-rekin ez zuten ia traturik izan eta euren artean

ospatzen zuten meza igandean, hasiera batean behintzat; zeren eztabaida eta krisialdi espiritualak ere laster agertuko ziren.

Herrimina eta askemina ohiko bisitariak ziren eta aurre egin behar izaten zieten nola edo hala. Udazkenaren atetan *"Antzar egunean, esaterako, Lekitton egon ginen potin baten (irudimenez, noski), ni argal demas hau antzar harrapatzailea nintzen; eta potinetik oso bertso sakon eta sentimenduz beteak kantatu genizkien lekeitiarrei."* (Alberto, 1969ko urria) eta udaberri aldera *"Eguzkia zabal sartzen da gure patioan... eta sumatzen dugu natura ikusgarri egongo dela. Nequaren ostean imaginatuko duzue zer suposatzen duen honek kartzelan"* (Alberto, 1973-04-06).

Francoren erregimen mendekatiak bazekien zigor gehigarriak ere jartzen eta Gabiak bezala beste abadekide batzuk ilusio handiz hasitako ikasketa unibertsitarioak ere moztu egin zituen. Baina mingarriena kanpo harremanen haustura ondo diseinatua zen, inkomunikazioa alegia. Kanpoko harreman ia-ia guztiak moztuta ez ezik kontrolpean zituzten. Bisitaldiak hilean behin eta ordu erdikoa baino ez, lehen graduako senitartekoekin bakarrik, bakoitza burdinhesi saredun baten atzean, beti ere kartzelari baten aurrean eta gaztelania hutsez; euskaraz hitz eginez gero bisita amaitzeko mehatxuaz. Astean gutun bakarra, orri bakarreako lehen graduako senitarteko bati, gazteleaz idatzita eta irekita zentzura pasatzeko. Indarkeria mota guztien artean zentzura dugu finena, presoak bakartu, isolatu, inkomunikatu egiten duelako. Ondo diseinaturiko zigorra zen. *"Egia esan, zeuen gutunak dira hemen gehien laguntzen ditugutenak; zementozko itsaspeko honetan oxigeno pixkat sartzeko modua da. Jasotzen ditugun gutun guztiak denon artean irakurtzen ditugu... eta, nolabait, herriaren bizimoduarekin konektatzen dugu"* (Alberto 1974-06-22).

Barrutik kanpora zein kanpotik barrura irristatzen zen informazio apurrak kontrol eta zentzura zorrotza igaro behar zuen, obesosia zen erregimenarentzat. Eta zelan ez, gatibuentzat ere bai. Hainbat azpibide erabili zuten informazio trukerako. Gutunetan esaterako *"Seilupeko trikimailuak ez zuen asko irauten: Josuri 20 egunez komunikazio oro eten zioten berak idatzi zuelako eta Xabierrri osaba batekin harremanak debekatu hark zigilupean idatzi ziolako"* (Jon Etxabe). Beste batzuetan,

senide baten izenpea erabiliz idazten zuen beste norbaitek. Mezuak idazteko eta irakurtzeko kode bat ere erabiltzen zuten. Limoi urez idatzitako mezuak ere sartu omen ziren liburu batean, baina ez ziren ohartu... Katua eta saguaren arteko lehia etengabea! Kartzelan sartzen ziren egunkari biek, zuloaren zuloz, parasma metxak ziruditen... Inkisizio garaian legez liburuen sarrera kontrolatzeko "Indice de libros prohibidos" ere bazeukaten kartzelariet. Eskutitz eta liburu batzuk, kasualitate hutsez, bidean galtzen ziren "... komentatu zidaten *Jabier eta Maribelek gutunetan somatu dituzuen irregulartasunak; uste dut kartzelara heldu baino lehen gelditua izan dela baten bat. Iziarrek bidali bide dituen 5 liburuetarik 3 eman dizkirate... 2 liburuk ez dute zentzura gainditu.*" (Alberto, 1972-09-15). Edota "*Iziarrek ingelesezko liburu bi bidali dizkit baina oraindik ez dizkirate eman; Madrilen egon behar dute zentzurapean.*" (Alberto, 1973-04-27).

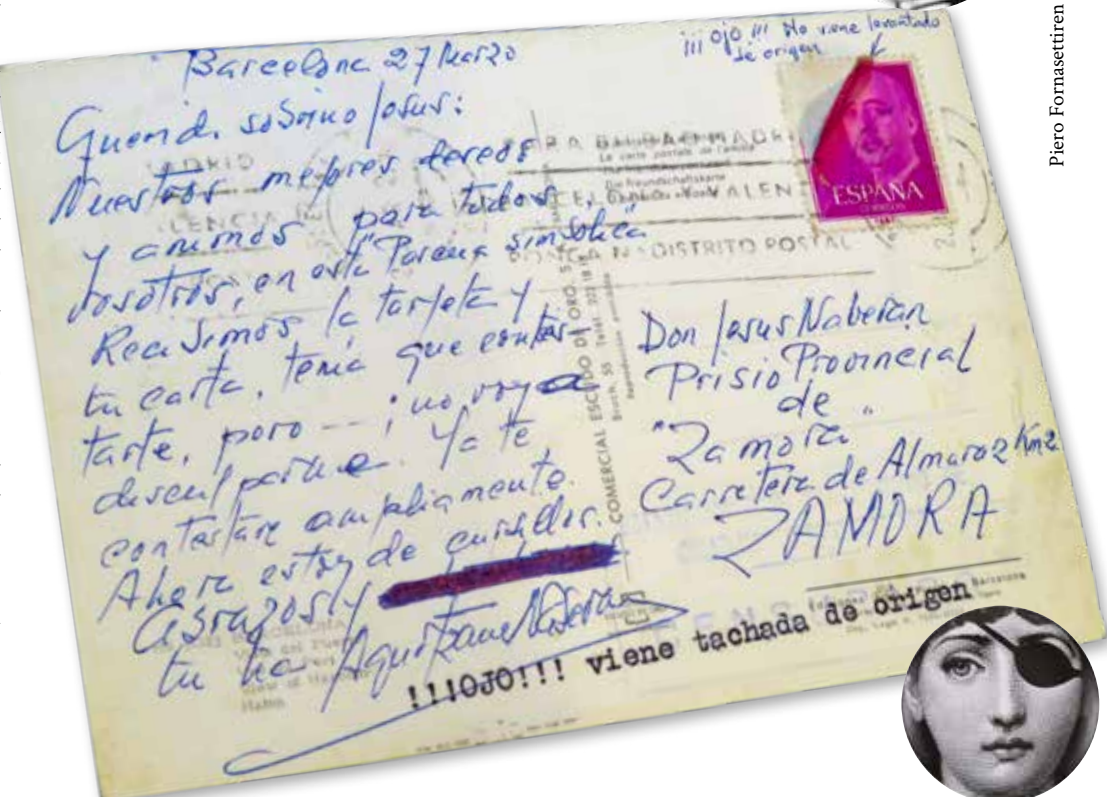
Martin Orbe abade torturatu eta presokideak argi azaltzen du errepresio bortitz honen aurrean abadeok izan zuten jarrera irmoa. "*Personak suntsitzeko erakundea den kartzelari aurre egiteko hirugarren bide bat ere aipatu behar ko genuke; etengabe ko intsumisio-jarrera hain justu... protesta, planto, gose-greba eta abarrekin erantzuten saiatzen zirela*". Erresistentzia lan hau aurrera eramateko, aipatu dugu jada gorago talde kohesionatua egitearen inportantzia; taldearen indarra eta batasuna arnasbide eta bizi taupada da zulo barruan. Abade kopuru handia zela kausa, hasierako urteetan zailagoa izan bazen ere lortu zuten talde trinkoa egitea, Gabiak gutunetan behin eta berriro aipatzen duenez "*Denok bat eginda ez dago makurraraziko gaituen zikloirik.*" (Alberto, 1970-05-09), "*Nire ki-deak zoragarriak dira eta anaia moduan moldatzen gara.*" (Alberto, 1972-10-20), "*Hain ondo konpontzen gara ezen ez dago kartzelarik makurraraziko gaituenik.*" (Alberto, 1972-12-01). Talde lan hau oinarrizkoa izan zen laster ikusiko ditugun ekintza bortitzagoak burutzeko, baina, Zamoran ezer ez zen doan; denak zeukan bere ordaina. Kartzelan egindako barrabaskeria guztiengatik urtebete inguru eman zuen inkomunikatuta Gabika lekeitiarrak zigor ziegetan, zazpi urtetik urte oso bat isolatuta. Gainera, urte hori hamabi urteko kondenari gehitu behar zitzaion. Hori bai, gaur egun arte irau duen lagun taldea sortu zen infernu hartan.

Kolpe ankerretan ankerrenetakoa izan zen Nikolaren heriotza, tristurak jan zuen pabilioi

osoa. Taldeko abade zaharrena zen eta gaixorik egon arren, ez zuten ganoraz artatu kartzelan, behin eta berriro ukatu zioten baldintzapeko askatasuna, bederatzi hilabetez eduki zuten Carabancheleko ospitalean kondenaren azken eguna bete arte. Erregimenak beren legeak ere ez zituen betetzen; gehiegikeria gehiegikeriaren gainean. Irten zenerako minbizia oso aurreratua zuen eta sei hilebetera hil zen Nikola Telleria, 1975-10-30.

Ospakizun hau ez zaie erraz ahaztuko abadekideei: "*Bihar Nikolaren urtebetetzea ospatuko dugu, 58 urte, eta ohore guztiekin egingo dugu; kartzelako azken urtebetetzea izango da zorionez, jadanik sei ospatu ditu espetxean, eta aski da!*" (Alberto, 1974-07-06).

Negar anpuluaren kapitulu hau amaitzeko aipa dezagun zazpi urte hauetan zehar izandako bihozkada edo itxaropen faltsuren bat edo beste. Albertok indulto baten aukera aipatzen du 1971ko gutun batzuetan: "*Zer dakizue urriko indultoaren gainean? Ailegatuko da, ezta? Hemen benetako itxaropena daukagu.*" (Alberto, 1971-09-25). Eta tunela jausi ondoren ere bai: "*Nik uste zortea izango dugula eta aurten elkar besarkatu ahal izango dugula*" (Alberto, 1972-07-21), edo: "*Ea aurten zortea dugun eta aske uzten gaituzten behin betiko.*" (Alberto, 1973-02-04).

Piero Formasettiren Lina Cavalieri soprano.

... barreak

Baina momenturik estuenetan ere barreak eta gozamenak bazuten euren tartetxoa Zamorako zuloan. Tentsioa baretzeko, lasaitzeko eta gogoia indarbertitzeko metodo paregabea baitzen, egunerokotasunari denbora pixkat osteko amarrua eta ihesalditxoak egiteko modua ere bai. Hona hemen uji batzuk.

Presokideen urtebetetzak egun bereziak ziren. Goizean Xabier Amurizak eta Martin Orbek diana jo ondoren aurrekua dantzatzen zieten omenduei logelan bertan. Egunean zehar pilota, partxis, ping-pong lehiaketak e.a. antolatzen zituzten. Bazkaritxo berezia atontzeko ere baimena zuten baina arratsalderako egunerokotasuna gailentzen zen berriro.

Lotaratu aurretik antzerkitxo gogoangarri hau behintzat posible zen: abade batailoia, hobe esanda, gudari batailoia antolatzen zuten eta Nikola komandantearen esanetara *Eusko Gudariak* kantatuz desfile militarren parodia egiten zuten. "Hemen dena doa ondo, Nikola buru dugula, ezina ere posible da" (Alberto, 1972-03-03).

Hor azpian daukazue kodepean idatzitako postal bitxi bat. Ez euskaratzea erabaki dugu adierazkortasunik gal ez dezan. Irakurri eta batera barregura ematen du, ez da ia ezer ulertzen eta xeblebrekeriak edo huskeriak kontatzen direla ematen du; baina mezu argia izango zuen bere sasoiari hartzailearentzat.

Martin Orbek kontatzen digun ateraldi honetan kartzelariak berak ere barre egin omen zuen. "Xelebrea Andreu Vila jesuita katalanak kartzeleroarekin izan zuen elkarrizketa:

–Y usted, señor Andreu, ¿por qué no se levanta?

–Porque tengo insuficiencia sexual.

–Eso qué...

–¡Que tengo insuficiencia sexual!

–Pero eso no...

–¡Que no se me pone en los c... para levantarme a esta hora para no tener nada que hacer durante todo el día!"

Eta gozamenari amaiera emateko ezin dugu aipatu gabe utzi taldetan zegoen bertso eta umore iturri agortezina; Xabier Amuriza. Eza-guna da bertsolari birritan txapeldun honen trebezia bertsoak egiteko eta horren lekuko dira artikuluan zehar bildu ditugun bertsoak. Gabiak beti aipatu izan du haren baikortasuna eta kemenen. "Jabier, nahiz eta oinak hotzik, irudimenez bero dabil eta beti bezala prest, eta umore ona beti bestean zerbitzuan; goraintziak (cariño) bialtzen dizkizue" (Alberto, 1972-12-01). Edo "Nire adiskideak zoragarriak dira eta oso ondo moldatzen gara, betiko legez, eta Jabier bezalako lagunekin ez da umorerik falta, barre asko egiten dut berarekin." (Alberto, 1973-02-24). Eta azken azkenengo barre-algara amaigabea. "Kartzelia zelan dan, e! Ni akordaten naz, behin toka jakun, zeldak ipini aurretik edo ipintteko egoazala, toka jakun, zelda baten, zelda haundi baten egotia Jabier Amuriza ta ni, kartzelan danetariko egunak egoazan baina gau baten Amuriza xeblebrekeriak esaten da kontaten da hori, gau guztijan, gau guztijan baina erremenda biharrian agujetakin, tripako agujetakin. Kartzelia zelan dan, e!. Goizaldian etorri zirian errekontuan kartzeleruari esaten entzun neutsan, hori kontatekua da hor e, esaten entzun neutsan: "estos tios se han tomado la cárcel de cachondeo". Da behekuak be bai entzuten, da gau osua lorik egin barik, zelan izan leike hori, e! [...] Jabier be akordako da horregaz, errementauak egin nebazan nik, da ha ni errementaten ikusitta anima egitten zan ganera gehijago..." (Alberto, 2016-12-24).

Lequeitio, 7 de abril de 1970
Querido hermano: Aunque no tengo muchas noticias que darte ~~pero~~ siempre viene bien una postal y enviarte un saludo muy sonoro. En casa todos estamos muy bien. Manuel ha recibido de su jefe suficientes cartas como para jugar al mus, hasta para eso tiene ánimos. Según Patxo hay algunos que están heridos de ald, como Julián, etc., etc., pero otros siguen fumando su pipa como San Juan después del cargo que ha recibido. Entre noticias burocráticas destaca la escapada de Luis por los punitivos de Mendata, no conforme con sus galas, por otra pretera, se le ocurrió meterse por los punitivos, y como es natural se largó el coche, él salió ileso, dispuesto a repetir la hazaña. También sobresale la afición de Txomin por el fútbol es ahora hincha del Indauchu y el otro día estuvo en Basellano. ¿Te acuerdas de aquel refán: "Un fútbol se hizo de parte de toda tu familia" Jesús Lina de Gabicaga Barcoas

Kostata baina deszifratu dugulakoan gaude ia berrogeita hamar urte beranduago.

Josu Naberanek Zamorako kartzelan ahateen (watervogels) poster baten atzean marraztu zuen Euskal-Herriko mapa

Tunela

"Zelan dabilta hiru marinelak? Zelako bekaitza diedan! Ziur naiz euretariko inork ez duela nire oraingoa bezain ma-rea luzerik inoiz egin. Uste dut halako batean porturatzea tokatuko zaidala; baina tamalez ez dut portutik ikusten, ezta lehorrik ere, ezta sikiera kalatxori lehor iragarlerik ere. Gainera zuen itsasuntziek aurrera egiten dute, baina burdinazko pakebote honek betiko ainguratua dirudi" (Alberto, 1970-10-03).

Gabikak errepikatzen duen modura, urtea joan urtea etorri, beti kartzela bera, beti patio bera, beti logela bera... egunero errutina berberak: "... kartzelan gertatu ohi denez, ez daukat gauza askorik kontatzeko..." (Alberto, 1969ko urria), "Ilusio itzela daukat biharko bidaia dela eta... irudi al-daketa... atsedeen psikologikoa... Begitu hara, zer gauza gutxi den izugarri guretzat" (Alberto, 1970-09-07), "Oraindik Zamoran!" (Alberto, 1971-06-05), "Asteon, hobe esan-

★ ALBERTO GABIKAGOJEASKOA ★

da asteon ere, ez da gertatu ezer berririk" (Alberto, 1972-05-12). Baina, 1969ko urte amaieran Naberan eta Etxabe hasi ziren kaskarrari eragiten eta presondegiko sasi guztien azpitik irten behar zutela erabaki zuten. Ordurako hamaika bat abade geratzen ziren kartzelan. Kargutzen ziren ihesaldia oso arriskutsua izan zitekeela eta gauzak okertze aldera bizia ere gal zezaketela saiakeran, baina ez ziren kikildu, lanari ekin zioten. Taldeka lan egin zuten: batzuk sator zulatzaileak ziren, beste batzuk asto garraiatzaileak, beste batzuk kartzelero entretenitzaileak. Alberto klaustrofobikoa zenez lurra desagertarazteaz arduratu zen. "Ni dedikaten nitzan botatera da, euken lurra gehijena, baina harrija be bai, da ha ezin gendun bota, ezin gendun bota komunetik... barriro barrura." (Alberto, 2016-12-24). Noizbehinka sartu-irten batzuk egiten zituen tunelean, beldurra galtzeko eta ihesaldirako prestatzeko. Hamazazpi metroko tunela egin zuten oso tresna traketsekin; zerrautsa mugitzeko paleta, koi-lara batzuk, eskuak... Osaba Joxe walkie-talkieari esker izan zuten hartue-mana kanpokoekin eta kanpoan dena zegoen prest; mozorroak, kotxea, pisu frankoak Zamora, Salamanca eta Madrilen. Geldiune batzuen ondoren 1971ko urriaren 03an Luigi Dadaglio Vatikanoko Nuntzioak ez zuen ezeren susmorik hartu kartzelara egindako bisitaldi zinikoan. Hilaren 16an goizeko zortzietan ihes egingo zuten zulo hartatik baina, astearte eta 13an, hiru egun baino falta ez direla, Naberan eta Gabika garbategian daudela funtzionari bat agertu da oharkabean eta ordurako tunelaren ahoa itxita badago ere baldosaren juntaduran hezetasun marrazto bat lehortu gabe dago. Kaka zaharra!! Atrapo!! Kartzelariet irratiren bat-edo aurkitzea espero dute... ezin dute sinistu begi bistan dutena. "Da gero eskapatia zan golpe handija emotia, danari; ez bakarrik horri obispuari, da danari. La Carcel Concordataria eurak egindda... ha izan zan penia... golpe handija zan... haaitxik zan penia." (Alberto, 2016-12-24). Golpeaz gain, kondena oso luzeak zituztenek ihes egingo zuten, baina...

Gabika eta Naberan hantxe bertan harrapatu zituztenez eta Etxabek kondena luzeena zuenez, hiruren plana zela aitortzea erabaki zuten, besteak errugabetzeko eta ez zigortzeko. Araketa zorrotz baten beldur, Osaba Joxeri agur esan behar izan zioten eta sukalde gaineko teilatura bota zuten presaka. Gaur egun, gezurra badirudi ere, epaile batek bueltatzeko eskaria onartu ondoren, oroigarri gisa gordetzen du gatibu ohiren batek tramankulu hau.

★ JON ETXABE ★

★ JOSU NABERAN ★

★ XABIER AMURIZA ★

SE DESCUBRE EL INTENTO DE FUGA DE DOS SACERDOTES RECLUIDOS EN ZAMORA

Trásase de los presbíteros don Juan Echave y don Julian Calzada, condenados por terrorismo y rebelión militar, respectivamente

Plano original de los fugados. Cárcel y entorno.

Sunsun-kondan geratzeko modukua da! Gure morroiak atrapo eta handik gitxira Grapokuak eurok egin eben guztia eginda (tunela, garbitegia, estalkia...), ospa egitia lortu! Tripa hutsak ententimentu argitzen ei dau: sarrailagile, igeltsero, arotz, kontrabandista, elektrizista, antzerkilari... ze ofizio salba zan? Honak ogi maminagaz eta orraziagaz egin eben garbitegiko giltza gero, honak baldosak kendu eta igarten ez zan estalkia prepara eben gero, honak kontserba latetan sartu ebezen erramintak eta walktolkia gero, honak lur toneladak atara ebezen gero, honak 17 metroko tunela egin eben gero... Honak danak eginda gero, 13 eta martitzenian atrapa ebezen!

URRIA
EGUZKIA ETA EURIA, URRI EGURALDIA
13
San Florentzio Tesalonikakoa, San Geraldo Ciergesekoa, San Leobono Salagnacekoa, San Lubentzio Ko-bernekoa...
MARTITZENA
1971

★ "ALSO STARRING": KURIK ★

Cartagena

Tunela jausi ta gero, hiru egunez zigor ziegetan eduki ondoren Cartagenako Moldagaitzen Kartzelara eraman zituzten 90 bat egunerako hiru tunelgileak. Azkenean, elkartu zituzten beste preso batzuekin baina ez eurak nahi bezala preso politikoekin, preso komunekin baizik. Preso komunek lurrian egiten zuten lo eta inkilino berrien ziegetan oheak sartzen ikusi zutenean zur eta lur geratu ziren.

—¿De donde venis? —hango presoek.

Beste zeldetakuak uste eben... harrirtuta egoazan ze eurak behenganin egitten eben lo, eta ikusi eben guri ohiak ipinitta, guri ohiak ipinitta...

—¿De dónde venís?
—De Zamora —guk.
—¿Qué sois, qué sois?
—¡Curas, curas!
—¿Protestantes? —eurak. Katolikorik pensau bez harek be!
—¿Protestantes?
—Si protestantes, bastante protestantes! —geuk.

Pabiloia karraju bat zen eta ziegak elkarren aurrean zeuden, ezker-eskuma. Karrajuaren ertz batean pabiloia ixten zuen leihatiladun ate bat zegoen kartzelariet pabiloi osoa kontrolatu ahal izateko. Abadeak erretzaileak ziren

Beitu nun amaittu eben
hiru mostetarijak,
Cartagenako kartzelan!!!

eta kartzelariet tabakoa kentzen ez zientenez, preso komunek tabakoa pasatzeko eskatzen zieten. Laster irakatsi zieten preso komunek tabako pasearen lekzioa. Ezinezkoa zirudien: ziegetako atea burdinazkoak ziren, 3m ingurukoak, erdian leihatilatxo bat eta goi-goian burdin sare estaliako leihotxo, nola egin? Lehenengo eta behin kartzelariak euren leihatilatik pabeloia kontrolatzen ari ziren ala ez jakin behar zuten eta horretarako ur pixkat bota behar zuten ziegako atepera ispiluairenak egin eta kartzelariet leihatila ikusteko. Ondoren botoi bat askatu eta jostorratza eta hura josteko haria eta jostorratza eskatu behar zioten kartzelariari. Gero zigarroak ondo harilkatu eta lotu ondoren, orrazi bati lotu eta atepetik jaurtitzen zioten beste preso bati. Honek zigarro bat edo bi hartu, berriro korapiloa egin eta ondoren berriro jaurtitzen zuen zigarro konboia beste ziega batera; horrela azken presoarenganaino. Etxabe, etakidea zenez El Lute egon zen ziurtasun bereziko ziegan sartu zuten. Cartagenan hile bi eman ondoren, atzera ere eraman zituzten Zamorara, hori bai kotxe ederretan.

Preso de Cartagena
Mardi, 9- nov- 71

Quiero dos cartas y novedades:
Como estás? ¿Has recibido ya mi segunda carta? Se' que lo sé porque hoy mismo he recibido una de tus padres, en la que te dicen como has estado ahí. Espero que para ahora te habrá quedado también la que te envíe el 8 de noviembre.

Bueno, tal como es prometido, hoy voy bien aquí. Debéis estar muy tranquilos. Jesús y yo estamos ya juntos desde el día 2 y esperando que se nos una Jon, si quisiera te daría la falta bastante, pero esperamos que por Navidad podamos estar los cuatro. Fil es muy valiente y así que con Jon nada es un problema. ¿Has escrito a tu madre? ¿Y a los compañeros con los que estás de la...

ELKARTASUNA ETA BEROTASUNA ez zitzairen inoiz faltatu: etxekoena, herrikoena, kanpokoena. Erregimenak etxe barrukoa ondo kontrolatuta zuen baina etxek kanpokoarekin buru hauste izugarriak zituen. Eta ordurako abian zen Amnesty International, oinarri-oinarrizko giza eskubideen aldeko nazioarteko erakundea; egun ere, mundu mailan eta edozein herrialdetan gertatzen den bidegabekeria oro salatzen duen plataforma. Gabikari Alemaniako familia bat "tokatu" zitzaion. Albertoren lagun handi bihurtu ziren Herbert eta Irmgard Klingst, eta Gabikatarron bihotzean beti izango da tartetxo bat eurentzat. Sekula ez zaigu ahaztuko idazten ari garen umeoi oparitutako liburua. Lekeition alemanieraz gehien irakurritako liburua! Alemanian jokaturako Munduko Futbol txapelketari buruzko liburukote ederra.

"Quick", Blutiger Terror in Spanien artikulua, 1970-3-18.

In diesem Gefängnis sollen die Priester gefügig gemacht werden. Man behandelt sie schlechter als Mörder und Diebe

Acht Jahre Gefängnis
Weil die Polizei in seinem Auto Flugblätter fand, die des Unrechts in Spanien anprangern, wurde Kaplan Luis Maria Bereciartua (28) zu acht Jahren Gefängnis verurteilt.

Zehn Jahre Gefängnis
Aus Protest gegen den Polizeiterror trat Kaplan Julian Górriza (32) gemeinsam mit vier anderen Priestern in den Hungerstreik. Er wurde zu zehn Jahren verurteilt.

Zwölf Jahre Gefängnis
Eine kritische Predigt brachte Kaplan Alberto Gatica Gascasaco (32) sechs Monate Gefängnis ein. Zwei Jahre danach erhielt er zwölf Jahre - wegen Hungerstreiks.

Zwölf Jahre Gefängnis
Seine erste Strafe erhielt Kaplan Jesus Nájera (27), weil er für einen Freiheitskämpfer die Toppresse las. Jetzt sitzt er wegen Hungerstreiks für zwölf Jahre in Zamora.

ZE ZIJN NIET BANG MEER

JA EZ DIRA BELDUR

om
lisme
tisch
epor
om
teke
eiale
e. die
banje
moet
delijk
ming
nchen
mens

om
lisme
tisch
epor
om
teke
eiale
e. die
banje
moet
delijk
ming
nchen
mens

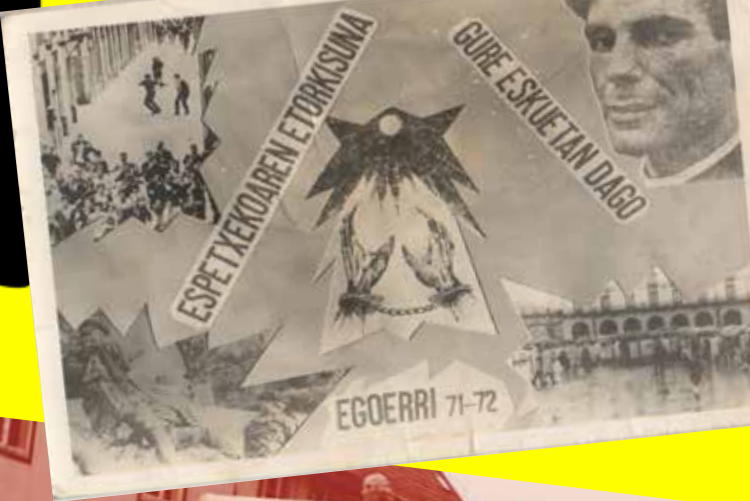
hucagorosa die vromig ge-
dan had was zijn beschou-
van hem verlegde, dat had
hij daarsom gegeven. Dan
had hij gepreke over het
evangelie van de goddelijk-
heid. Dat was hij zijn
katechismus. Dit was hij zijn
gehoorps voorgespan in een
gebed voor de allerzuchtig-
ste heilige heilige van de
reuzen. En si het hem niet
geleek was om de laatste lijd
en die in te leven van de
ratten van een moeder, dat
had hij hooft met een be-
tepen mocht zijn hoofd
tepen mocht zijn. Want zo
mogen schaden. Want zo
moet het te spreke en daarin
steken - als hi tot een uit-
bersting komt - dat hi kon
siet graven. Heten siet
de kerken in land of daan
als pastoor vord als een
handlanger van de graven.

WEEERARTIGE PRIESTER

Maar Alben Galsagor-
recoo is een Baskische pri-
ester uit het gebied van
sprak die zowal van de
soerde in de laken van alle-
maal, van die sijnkerde vrou-
men en die kerke, die op bin
van het priester, van hi in naam
van christenheit en sijnse-
lijkhed, presentere tegen
het folteren van gevangenen,
het folteren van sijnse-
toede met goddelijk in mensdelijk
recht, toen hi te baskien-
sien als een mensdelijk van het
schreef. En wating maar van
van het evangelie omgeng
nemen, moet koveren dat hi
daarnee niet oer dand dan
sijn plicht.

Dit is misschien wel de beste priester die heb. Baskien / Baskien van
1970-3-18. Dit was een...
pauze wegepre in een verlegen moment als...
1970-3-18.

Herbert Klingst,
Amnesty Internatio-
nale Albertoren lagun
alemaniarra

Traganarrua

Ihesaldi saiakerak kale eginda, ez zuten konkordatoaren araberako pribilegorik nahi, preso politikoekin egon nahi zuten; baina Estatuak eta Elizak ez zieten kasurik egiten, ez batak ez besteak. Frankisten indarkeria eta zapalkuntza eguneroko ogia zen, eta Elizaren morrontza eta zurikeria lotsagarriak. Ordurako zazpi lagun bakarrik ziren kartzelan, gose grebako boskotea, Jon Etxabe eta Paco Garcia Salve. Ekintza bortitza prestatu behar zuten kartzela hartatik atera zitzaten. Gotzainek jaso zuten euron-gandik protesta ekintza berri baten abisua eta urduri zebiltzan oso, beste gose greba baten esperoan. Kanpoko laguntzarekin adostuta, kameralari batek kartzelako irudiak grabatuko zituen atzerriko TB kateetan emititzeko. Adina zela eta, kanpokoekiko kontaktua mantendu behar zela eta... asko kostata eta bere borodatearen kontra, Nikola operazioetik at utzi zuten. Halako goiz batez, 1973ko azaroaren 6an hain zuten, Elisa Kalzada, Rikardo Gabikagojeaskoa, Maribel Gabikagojeaskoa eta Marisol Gabikagojeaskoa senitartekoak kartzelara bisitan sartu zirenean inork ez zuten usaintzen berehala gertatu behar zena. Jon Etxaberen seinale batek hasiera eman eta deabruak hartuta legez, inguruan duten guzti-guztia birrintzen hasi dira abadeak; atek, kristalak, komunak,

TB aparailua ere patiora jaurti dute, koltxoiei su eman die... *Koipe* kartzeleroak ezin du sinistu ikusten ari den **traganarrua*, Gabikak esan dio geldirik egoteko eta ez zaiola ezer gertatuko. Hamar-hamabost minutu, dzi-dza batean egin da dago triskantza, kartzela infernu bihurtu da, sutan da ke beltz-beltza dariola leihoetatik... Eta espetxetik kanpora kamera bat ari da dena filmatzen Pedro Berrioategortua abadearen laguntzaz. Gauerako, Frantziako TB ematen ari da goizeko irudiok. AEBn ere eman zituzten irudiok. Arrakasta itzela izan zen operazioa baina, noski, 80 eguneko ziegaldia irabazi zuten. Pentzatu bezala gose grebari ekin zioten berehala.

Oraingoan Espainia osoan izan ziren elkartasun ekintzak: 111 pertsonak itxialdia Madrileko Vatikanoren Nuntziaturan, 100 pertsonak itxialdia Madrileko seminarioan, abadeen itxialdi eta gose greba Bilboko Gotzaindegian, abade eta herritarren itxialdia Bilboko San Anton elizan, Donostiako 128 abadek telegramak Aita Santuari, itxialdia Deustuko Unibertsitatean Teologia Fakultatean... Bitartean medikua joaten zitzairen beldurtzera gose greba bertan behera utz zezaten. Hamahiru eguneko gose grebaren ostean Madriler a eraman zituzten Carabancheleko kartzelako eritegira. Preso politikoekin elkartuko zituztelakoan euforiko zeu-

denean, eritegian astebete eman ondoren berriro itzuli zituzten Zamorara. Kartzelaldiko momenturik txarrenetakotzat jotzen dute abadeok itzulera hau. "*Huraxe izan zen niretzat kartzelako unerik latzena*" Julen Kaltzada. Bi aste pasatxoko gose greba berri batekin erantzun zioten golpe baxu honi.

Eliza eta Gobernuaren arteko hartuemanak gaitzotuko zituen ekintza izan zen Traganarrua. Lau gotzain, Bilboko Añoveros, Donostiako Argaya eta Setien eta Segoviako Palenzuela, Zamorako apaiz kartzela ixtearen alde agertu ziren, argi eta garbi. Ordurako Vatikanok ere birraztertu nahi zituen Espainiar Gobernuarekin zituen harreman eta akordioak. Ez zen berehalakoan gertatuko konkordatoaren aldaketa, baina inflexio puntutzat har genezake ekintza hau. Dena dela, Gabon Gaua heldu zen eta zigortuek ere elkarrekin afaltzeko baimena zuten, zigor ziegetatik irteten eta Nikolak eman zien albiste pozgarria. Kartzelako zentzuratzaileei oharkabean pasa zitzairen eta kirol egunkari batean irakurri zuten futbol partida batean minutuko isilunea egin zela Luis Carro Blancoren hilketagatik. ETAk Madrilen bertan gobernuko presidentea hil zuten abenduaren 20an *Ogro* operazio sonatuan!! Non eta Espainiaren bihotzean!

*tornado deitu zioten kartzeleroek matxinadari. Guk Lekittarrok traganarrua deitzeko baimena hartu dugu.

1 Ke azpitik su gainetik
gar artetik ihesi
uhuka sei ihizi
Hauts eta putz ahal zen dena
erre eta erauzi
Ai kartzela Zamorako
nola gelditu haiz hi
eskerrak sei apaizi?
Ez zaik ezer sano utzi
egik sutan garraisi

2 Sei tximistek infernutik
bueltan eztanda heman
aitaren semearen
kartzela hankaz goratzeko
aski zen ordulauden.
Lotegia gar eta ke
Eliza ere ondoren
Barka, Jauna, zer hoben!
Nekez dugu berriz garuko
San Joan surik eginen

10 Hemen nago hemen gaude
orain bigarren guda
gose-greba heldu da
ez dugu ezer jan-edango
horma hauetaz barrura.
Lor nahiz eror irten arte
edo kanposantura
han ez digu ardura
lur nahiz zeru nahiz infernu
ala harren kontura.

13 Hartzak bartzen galtzak sartzen
hemen gaude Madrilen
ez gara hil eta hilen
oinak kili soinak kolo
baina burua gailen.
Jan mutilak, jo matrailak
ez kezkarik makilen
laster baita jakinen
jaun akarren buztanpean
zer sar-irten dabilen

LA "PRISION CONCORDATARIA" DE ZAMORA

Lunes 19 noviembre 1973

● FUERON IMPORTANTES LOS DAÑOS OCASIONADOS POR LOS SACERDOTES RECLUSOS
● SEGUN LA AGENCIA CIFRA HAN SIDO TRASLADADOS A MADRID

Con el traslado al Hospital Penitenciario de Carabanchel, en Madrid, de los seis sacerdotes que permanecían—según la Agencia Cifra—en huelga de hambre en la denominada "prisión concordataria" de Zamora, culminan una serie de acontecimientos que comenzaron el pasado día 6 en el centro penitenciario de la ciudad del Duero. Aquel día los seis sacerdotes realizaron una serie de importantes destrozos en la prisión. Al ser

conminados para que depusieran su actitud, se sometieron y, posteriormente, comenzaron una huelga que se les trasladase a una cárcel común o a una casa religiosa.

LA "PRISION CONCORDATARIA"

La cárcel de Zamora está dividida en dos secciones, sin comunicación entre sí, una destinada a condenados por delitos comunes y otra a los sacerdotes condenados por el tribunal de Orden Público y la jurisdicción militar. Los seis sacerdotes reclusos en Zamora solicitaron en diversas ocasiones la supresión de esta cárcel especial para clérigos y el traslado a otros centros donde cumplen condena los procesados por el T. O. P.

Dos días después de los incidentes en la cárcel, con fecha del 8 del presente mes, los obispos de Bilbao y Segovia y el obispo auxiliar de San Sebastián dirigieron una carta a los sacerdotes de sus diócesis en la que, tras analizar los hechos ocurridos en Zamora, se pidió que las gestiones que antes y después del conflicto se habían realizado por los sacerdotes, terminara diciendo: "Deseamos, ante todo, que las penas de privación de libertad de los sacerdotes se cumplan en una casa eclesial o religiosa, desiguales de común acuerdo por la autoridad eclesial y la autoridad judicial."

BALANCE DE LOS INCIDENTES

La versión de los hechos iniciales del conflicto, según la nota oficial de la Dirección General de Instituciones Penitenciarias, arroja un balance total de 200 cristales rotos, destrozos de un cristalizador, de tres radiadores, de quinientos aparatos sanitarios, de quinientas mesas, dos colchonetas y toda clase de ornamentos de capilla, incluyendo el estuche de capilla, y el mueble que servía para el

(los religiosos), que aparentaban todos, a excepción de uno, que se hallaban durmiendo. Media hora más tarde el jefe de servicios fue avisado de que dichos internos fueron maderos de banquetes de madera y las puertas, ventanas y otros cristales que había en los locales, provocando también varios incendios."

Los sacerdotes internos en el Centro Penitenciario de Cumplimiento de Zamora estaban alojados en la parte del edificio destinada al Centro de Diligencias de la planta baja.

hambre desde el día 13 son: Don Alberto Gabcigogea Mecha, condenado por el tribunal militar de Burgos en junio de 1969 a doce años y un día por delito de rebelión militar. Don Javier Cruz Amurizar Zamora, condenado por el mismo tribunal a diez años por delito de rebelión militar. Don Jesús Naverán Naverán, condenado a doce años por el mismo delito.

MARTES 20 NOVIEMBRE 1973

UN PLAN PREMEDITADO PARA EL ESCANDALO Y LA CONFUSION

LOS SACERDOTES RECLUSOS DISPONIAN DE INSTALACIONES INDEPENDIENTES, SERVICIOS INDIVIDUALES, UN BASO Y DUCHAS, AGUA CALIENTE, COMEDOR-COCINA, SALA DE LECTURA Y TELEVISION, CAPILLA Y BIBLIOTECA Y UN PATIO DE 258 METROS PARA EJERCICIOS DEPORTIVOS

SE RIGEN POR UN PRINCIPIO DE AUTOGUBIERN PARA SUS ACTIVIDADES COTIDIANAS. EN SU REGIMEN ALIMENTICIO, EN EL QUE DISPONIAN DE AMPLIOS PEDIDOS DIARIOS AL ECONOMATO

Aitaren heriotza

1974ko maiatzaren 28an Jose Gabikagojeaskoa, Albertoren aita hil zenean Alberto bere familiaren etxera, Gabikenera eraman zuten eskuburdinekin polizia bati lotuta. Beldurra- ren beldurrez segurtasun neurri izugarriak hartu zituzten: herri osoa poliziaz josi zuten, Lekeitioko abran gudontzia jarri zuten ETaren beldurrez eta Albertorekin zihoan poliziak ez zeukan eskuburdinen giltzarik... Ordubeteko baimena zuen aita ikusteko. Herritarrek adierazitako hurbiltasuna eta berotasuna itzela izan zen, besarkada artean hartu zuten abadea eta besarkatuaren besarkatuz eskuak zaurituta amaitu zuten poliziak eta Albertok. Arreba poliziarri oldartu zitzaionean, honek pasatzen ari zen estualdi eta lotsa aitortu zion. Gertaera hau kontatzen duen olerki bat idatzi zuen Nemesio Etxaniz abade azkoitiarrak.

Kartzela, 74ko ekainaren 1a.

Neure anai-arreba maitzak!

[...] Lekeitiara heldu nintzenekoa kolofsala izan zen; inork imagina ezin zezakeena; musuka jan ninduten inongo konbentzionalismo eta formalkeria barik; ez dut inoiz hain ordu intentsorik biziko. Ezin izan zutenei, agurtu nindutenei bezain besarkada estu eta amoltsua igortzen diet.

Marisolek gertatutakoa zehatz-mehatz azaltzen didan gutun luzea jaso dut. Ziur naiz ez dugula merezi herriak erakutsi digun maitasun guztia. Dena izan da hain ezustekoa! Hala ere, dena beharko dugu horrela jokatzeko duen herriaren zerbitzura egoteko.

Kontsolagarri dugu denok aita ondo zaindu izana, baita gutaz pozik eta harro zegoela jakitea ere; orain bere aldeko itxaropenean irmo jarraitzea baino ez daukagu. Eta herriari dagokionez, a zer nolako lekzioa eman digun! Herri honengatik, eta bereziki umilengatik, egin dezakegun oro gutxi izango da. [...]

Nire bisitak giroa lasaitzeko eta animatzeko balio izanak oso pozik jarri nau.

Marinelen jokaera paregabea izan zen. Eurentzat nire eskerrik beroenak besarkada handi batekin batera. [...]

Adiskideek magnifiko darraite, guztion pozak eta penak elkarrekin partekatuz. Julenek egin zuen moduan, neuk ere segundurik segundu kontatu diet bidaia, agurtu nituen pertsonak deskribatuz bereziki. [...]

Denontzako inoiz baino maitasun handiagoz
Alberto Gabika

Gabikagojeaskoa'tar
Alberto, apaiz eta euskal-martiri

1 Seme apaiza kartzelan dute,
Zamora'n urte luzetan;
Lekeitio'ko errian dago
Aita azken-arnasetan.

2 Aitarengana utzi diote
Etortzen abadeari;
Esku-muturrak katiatuak
Utzirik, ain lotsagarri.

3 Aita zerraldo otzean dago
Semea etortzerako;
Aitaren gorputz-aurrean jarri
Da semea belauniko.

4 Alberto, seme errukarria,
Asi da aitari izketan;
Ingurukoak, ari entzunda,
Urtu dira negarretan.

5 Nork esan ango negar-zotiñen
Biotz-intziri samiñak?
Nork neurtu ango jende onaren
Malko agortu eziñak?

6 Erri osoa sutan jarri da,
Apaiza laztandu nairik;
Polizi bera lotsatan dago

7 «Naiago nuke - esaten dio
Apaizaren arrebari -
Lotura oiek kendu lenbailen
Zure anai minduari»

8 «Baiña sinistu zaidazu, arren,
- naiz gauza gogorra izan -
Loturak aska al izaleko
Giltzarik ez didate eman»

9 Erri guziak beso-zabalik
Artzen du apaiz zintzoa,
Itxaropenez gozatu nairik
Aren barruko giroa.

10 Ordubeteko epea izan du
Apaizak aita ikusteko;
Besterik gabe eraman dute
Giltzapean usteltzeko.

11 Katetan dauden gure anaiak,
Gogora ditzagan beti;
Euskalerriko sua pizteko
Oiek ditugu illeti.

12 Gabikagojeaskoa degu
Euskalerriko martiri
Apaiz jatorrak ar bezela gure
Esker onaren agiri!

Nemesio Etxaniz (Amilaitz)

ASKATASUNA

“Nire gidabaimena dela eta, 1976an iraungitzen da eta ordurako, zorionez, kanpoan izango naiz; horixe bakarrik falta da!”. Horrelaxe idatzi zien Gabikak senideei 1973-03-29an. Bada, hortxe-hortxe ibiliko zen gure ameslaria gidabaimena berritzeko.

1975eko azaroaren 20an, agonia luzearen ostean Franco Diktadorea hil zen. EHN bizi izan zen poza eta alaitasuna deskribaezina zen. Amnistia legea aplikatuz, 1976ko martxoaren 1ean, zazpi urteko kartzelaldiaren ostean askatu zuten Gabika, Naberanekin batera. Zamorako abade kartzela 1976ko martxoaren 24an hustu zuten, Etxabe eta Kaltzada komentu banatara eramanez. Horrela amaitu zen Zamorako kartzela konkordatorioaren historia beltza.

Askatu zuten egunean bertan ere ikuskizun negargarria, esperpentikoa antolatu zuen polizia frankistak Lekeition Albertoren etxe aurrean. Gabikenera ateta barruraino sartuta, txakur amorratuak lege kolpatu zituzten inguruko herritar zein senitartekoak; anaia Karlos matrail hezurra apurtuta, loba Joseba koartelera...

Gabika eta abadekideek bizitako gehiegikeria hauek 40 urtez egon dira izkutututa, isilarazita, gutxietsita. 2010ean Argentinako María Servini epaileak 4591/10 Frankismoaren krimenen kontrako kereila martxan jarri zuen, eta Zamorako abade batzuk ere kereilan parte hartzea erabaki dute. Estatu espainiarrak, bere aldetik, zazpi urte daramatza epaile argentinarraren lana oztopatzen. Lehengo lepotik burua!

Artikulu idazten eta atontzen ari ginen birtartean Julen Kaltzadak, Etxebarriatze baserriko prakaduntxo bakarrak uste gabeen azken ihesaldia egin du 2017ko azaroaren 13an, eta are umezur-zago utzi gaitu. Zer gertatu ote da Kartzelako patioan Etxabek ureztatu, Naberanek handik izkutan atera eta Etxebarriatzen landatutako bi arandoekin?

Argazkiak, postalak, dokumentuak: Iturbe familiaren bilduma